

A detailed historical map of Vienna, Austria, showing the city's layout, including the Danube River, various districts, and landmarks. The map is color-coded with red roofs and green fields. The title 'Fontes historiae examinare' is prominently displayed in the center in a large, red, serif font.

Fontes historiae examinare

Studia
ofiarowane Profesorowi
Rościstawowi Żerelikowi
w sześćdziesięciopięciolecie
urodzin

Fontes historiae examinare

**Studia ofiarowane
Profesorowi Rościsławowi Żerelikowi
w sześćdziesięciopięciolecie urodzin**

Fontes historiae examinare

**Studia ofiarowane
Profesorowi Rościszławowi Żerelikowi
w sześćdziesięciopięciolecie urodzin**

**pod redakcją
Lucyny Harc i Filipa Wolańskiego**

Księgarnia Akademicka

Wrocław 2021

Redaktorzy naukowci:

dr hab. Lucyna Harc
Uniwersytet Wrocławski
✉ <https://orcid.org/0000-0003-0839-6954>
✉ lucyna.harc@uwr.edu.pl

dr hab. Filip Wolański, prof. UWr
Uniwersytet Wrocławski
✉ <https://orcid.org/0000-0002-4287-6911>
✉ filip.wolanski@uwr.edu.pl

© Copyright by Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego and individual authors, 2021

Recenzenci: prof. dr hab. Piotr Boroń, prof. dr hab. Dariusz Dolański

Opracowanie redakcyjne: Justyna Zdziennicka, Ewa Chudoba

Projekt okładki: Marta Jaszcuk

ISBN 978-83-8138-651-7 (druk)

ISBN 978-83-8138-652-4 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381386524>

Na okładce wykorzystano plan Wrocławia autorstwa Barthela Weinera,
[*Contrafactur der Stadt Breslau... 1562*], reprint z 1826 r., domena publiczna

Wydanie publikacji zostało sfinansowane przez Instytut Historyczny
Uniwersytetu Wrocławskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Drogi Mistrzu Rościśławie
Ileż prawdy w twym imieniu
Rościsz prawo swe do sławy
Od samego urodzenia

Dziś kolejny jubileusz
Przyozdabia w laur głowę
Tyś nauki koryfeusz
Przy tym też porządny człowiek

Wierny swojej tożsamości
Łemko z Łemków z gór karpackich
Wzorzec wszelkiej gościnności
Świetny kompan do kolacji

Składam dzisiaj hołd Twej sławie
Kłaniam się do samej ziemi
Darz przyjaźnią mnie łaskawie
I wysyłaj dalej memy

Krzysztof Mikulski

Spis treści

Tabula gratulatoria	9
LUCYNA HARC	
Profesor Rościśław Żerelik – historyk, archiwista, organizator	13
Wykaz prac doktorskich powstałych pod kierunkiem Profesora Rościśława Żerelika	27
LUCYNA HARC	
Bibliografia prac prof. dr. hab. Rościśława Żerelika za lata 1984-2021	29
I. WYBRANE ZAGADNIENIA Z DZIEJÓW ŚLĄSKA	
 I RZECZPOSPOLITEJ	63
PRZEMYSŁAW WISZEWSKI	
Zmiana i negocjacja. U źródeł koncepcji władzy Piastów śląskich (XII-XIII w.)	65
MAREK CETWIŃSKI	
Synowie Dzierżykraja z Byczenia sprzedają kilka łąnów. Czeska kolonizacja na Śląsku, kwestia dziesięcin i ceny lasów (z <i>Księgi henrykowskiej</i>)	99
WOJCIECH IWAŃCZAK	
Jan Długosz a husytyzm	111
MATEUSZ GOLIŃSKI	
Posesje elity mieszczańskiej w XIV-XV wieku. Kryteria wyboru	123
JERZY SPERKA	
Z Litwy na Górny Śląsk. Helena Korybutówna księżna raciborska i pani na Pszczynie	137
STANISŁAW ROSIK	
Koryfeusze śląskiej mediewistyki w XIX w. w służbie idei i narodu. U źródeł koncepcji europeizacji Śląska w średniowieczu (rekonesans)	155
II. WOKÓŁ NAUK POMOCNICZYCH HISTORII	171
MAREK L. WÓJCIK	
Czy Coellnowie byli descendantami Kolnerów i Smogorzowskich? Przyczynek do genealogii rycerstwa śląskiego	173
PAWEŁ STRÓŻYK	
Pieczęcie cysterskie z opactwa w Łeknie-Wągrowcu (cz. IV)	201
WOJCIECH MROZOWICZ	
<i>Laborem libentissime suscipere volo</i> . W sprawie twórczości historiograficznej Bernarda z Legnicy (zm. 1493)	211
WOJCIECH STRZYŻEWSKI	
Pocztówkowy herb Polkowic	225
III. W KRĘGU REFLEKSJI ŹRÓDŁOZNAWCZEJ	231
TOMASZ JASIŃSKI	
<i>Cursus</i> dokumentu Władysława Hermana dla Bambergu. Przyczynek do badań nad rytmiką wczesnych dokumentów	233

WACŁAW GOJNICZEK	
Kancelaria sądu ziemskiego bytomskiego państwa stanowego w świetle inwentarza z lat czterdziestych XVII w.	245
STANISŁAW JUJECZKA	
Dokumenty śląskiej rodziny Hahn (Gallus) w archiwum klasztoru w Herzogenburgu	265
TOMASZ CIESIELSKI	
Żagańska kolekcja listów i autografów w Rosyjskim Państwowym Archiwum Akt Dawnych w Moskwie	285
JANUSZ ŁOSOWSKI	
Kilka nieznanych testamentów chłopów czukiewskich z końca XVIII w.	313
JOACHIM ZDRENKA	
Czy powstanie polska baza poloniców?	327
IV. UKRAIŃSKIE LOSY PO 1944 ROKU	333
JAROSŁAW SYRNYK	
Przyczynek do historii tzw. Deutsche-UPA w rejonie Krynicy na przełomie 1944 i 1945 r.	335
ROMAN DROZD	
Próby reaktywowania działalności Kościoła greckokatolickiego w Polsce w latach 1947-1958	343
BARBARA TECHMAŃSKA	
Ziemia (nie)obiecana. „Ziemie Odzyskane” z perspektywy przybyłych na nie Łemków w świetle wspomnień	359
Indeks osobowy	371
Indeks nazw geograficznych	389

Tabula gratulatoria

Dagmara Adamska
Izabela Andrakowicz
Teresa Bednarz
Artur Błażejowski
Kazimierz Bobowski
Barbara Brandt-Golecka
Piotr Briks
Michał Broda
Marek Burak
Mieczysława Chmielewska
Piotr Cichoracki
Edward Czapiewski
Marek Derwich
Jacek Dębicki
Wojciech Drelicharz
Joanna Dufrat
Maciej Fic
Krzysztof Fokt
Piotr Franaszek
Marcin Gadocha
Janina Gilewska
Tomasz Głowiński
Janusz Gołaszewski
Grzegorz Gołaś
Marek Górny
Waldemar Graczyk

Paweł Grata
Agnieszka Gut
Jan Harasimowicz
Grzegorz Hryciuk
Krzysztof Jaworski
Paweł Jaworski
Jacek Jędrysiak
Łukasz Kamiński
Krzysztof Kawalec
Paweł Klint
Ewa Kłapcińska
Robert Kołodziej
Andrzej Kompa
Andrzej Korytko
Krzysztof Kosmider
Klaudia Kościelska
Elżbieta Kościk
Małgorzata Kowalczyk
Wawrzyniec Kowalski
Wojciech Krawczuk
Cezary Kukło
Grzegorz Kulka
Krzysztof Kupeć
Andrzej Łoś
Krzysztof Łożyński
Adam Makowski

Jarosław Maliniak
Przemysław Matusiak
Maciej Michalski
Janusz Mierzwa
Antoni Mironowicz
Jarosław Moklak
Jakub Morawiec
Iwona Mrozowicz
Zbigniew Murawski
Krzysztof Nawotka
Zdzisław Noga
Beata Nowak
Tadeusz Nowicki
Joanna Nowosielska-Sobel
Adam Pałuchowski
Małgorzata Pawlak
Urszula Pawluczuk
Wojciech Pietruszka
Stanisław Pijaj
Monika Piotrowska-Marchewa
Jacek Piotrowski
Jan Pisuliński
Katarzyna Polak
Tomasz Przerwa
Dariusz Przybytek
Kazimierz Rakowski
Bogdan Rok
Stanisław Roszak
Karol Sanojca

Paweł Sierżęga
Robert Skobelski
Jarosław Skrycki
Lesław Spychała
Aleksander Srebrakowski
Łukasz Tomasz Sroka
Krzysztof Stopka
Grzegorz Strauchold
Andrzej Synowiec
Bożena Szaynok
Józef Szykuliński
Jarosław Szymański
Małgorzata Świder
Jakub Tyszkiewicz
Miron Urbaniak
Olga Urszyc
Krzysztof Wachowiak
Wojciech Walczak
Gabriela Wąs
Lubomir Wędzicha
Jakub Węglorz
Patrycja Wiedemann
Aleksandra Wielebińska
Elżbieta Wiśniewska
Joanna Wojdon
Daniel Wojtucki
Marian Wolski
Andrzej Wypustek
Aleksandra Ziober

Profesor Rościśław Żerelik

LUCYNA HARC

Uniwersytet Wrocławski

Profesor Rościsław Żerelik – historyk, archiwista, organizator

Rościsław Żerelik urodził się 27 marca 1956 r. w Środzie Śląskiej jako trzecie z pięciorga dzieci Jana i Heleny z domu Hubiak. Dorastał w domu pod numerem 21 we wsi Szczepanów, położonej w powiecie średzkim¹. W tymże domu po ślubie zawartym w 1948 r. zamieszkali Jego rodzice. Państwo Żerelikowie utrzymywali się z prowadzenia niewielkiego gospodarstwa rolnego. Rodziny Hubiaków i Żerelików zostały przesiedlone na Dolny Śląsk niewiele wcześniej, bo w sierpniu 1947 r., w ramach akcji „Wisła”. W jej wyniku na teren powiatu średzkiego trafiło ok. 1500 osób pochodzących z Łemkowszczyzny, a kilkanaście rodzin osiedlono w Szczepanowie i w sąsiednich wsiach².

W latach 1963-1971 Rościsław Żerelik uczył się w szkole podstawowej w Szczepanowie, która przez kolejne powojenne dekady borykała się z problemami lokalowymi. Lekcje odbywały się w sześciu budynkach, m.in. w salach dawnej szkoły ewangelickiej i dawnej szkoły katolickiej, w budynku niegdyśszej poczty oraz pomieszczeniach zajmowanych wcześniej przez sklep masarski dawnej rzeźni Jungów. Miejsca te były od siebie oddalone o kilkaset metrów, co utrudniało zdobywanie wiedzy³. Jak sam wspomina, po lekcjach pomagał rodzicom w gospodarstwie, a w wolnych chwilach uprawiał sport i prowadził leśne wędrówki. Z rodzinnego domu wyniósł zamiłowanie do historii. W sobotnie wieczory przysłuchiwał się opowieściom przesiedleńców o historii Rusi i o Kozaczyźnie, o I wojnie światowej, podczas której w armii austriackiej walczyli obaj dziadkowie, o przeżyciach ojca, starszego strzelca i sanitariusza w 1 Pułku Strzelców Podhalańskich, w czasie kampanii wrześniowej.

¹ R. Żerelik, *Szczepanów. Wielkie dzieje dolnośląskiej wsi*, Kraków–Wrocław 2018, s. 518, *Historia Obok. Studia z dziejów lokalnych / History next to. Local past studies*, 15.

² *Ibidem*, s. 394, 453.

³ *Ibidem*, s. 443-444.

Wtedy też zaczął sięgać po książki historyczne wypożyczane ze szkolnej i gromadzkiej biblioteki. Drugim obszarem Jego zainteresowań stała się geografia i kielkujące już wówczas marzenia o dalekich podróżach. Naukę kontynuował w latach 1971-1976 w Technikum Budowlanym nr 3 we Wrocławiu, do którego dojeżdżał pociągiem ze Środy Śląskiej sześć dni w tygodniu. Czas spędzony w pociągu wykorzystywał na rozwijanie nowej pasji – gry w szachy. Wkrótce dołączył do szkolnej drużyny szachowej, która zdobyła mistrzostwo szkół średnich dzielnicy Fabryczna, a grając na drugiej szachownicy, pokonał młodzieżowego mistrza Wrocławia. Wtedy też trenował piłkę nożną w LZS Szczepanów⁴.

Po zdaniu matury w 1976 r. rozpoczął czteroletnie wówczas studia na kierunku historia ze specjalnością archiwalną w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Na trzecim roku zaczął uczęszczać na seminarium magisterskie prof. dr hab. Waława Korty. Pod jego kierunkiem przygotował pracę dyplomową poświęconą kancelarii Henryka III głogowskiego. Wysokie walory pracy magisterskiej (egzamin magisterski odbył się w 1980 r.) potwierdziło wyróżnienie przyznane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz wydanie jej drukiem w zeszytach naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego⁵.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów, 1 września 1980 r., Rościław Żerelik rozpoczął pracę w Archiwum Państwowym we Wrocławiu na stanowisku młodszego archiwisty w Oddziale I, gromadzącym dokumenty i akta śląskie instytucji niepaństwowych do 1945 r. Po czterech miesiącach, w styczniu 1981 r., rozpoczął służbę wojskową, wydłużoną do 15 miesięcy z powodu wprowadzenia stanu wojennego, i zakończoną w marcu 1982 r. Po powrocie do pracy w Archiwum Państwowym we Wrocławiu szybko awansował i już w 1984 r. objął stanowisko kierownika Oddziału I, po tym jak pełniący tę funkcję przez wiele lat Eugeniusz Kobzdaj został zastępcą dyrektora Archiwum. Jako archiwista zajmował się przede wszystkim opracowaniem zasobu dokumentowego⁶. Równocześnie kontynuował rozpoczęte w czasie studiów badania z zakresu dyplomatyki, które doskonale korespondowały z pracą zawodową. Pod opieką naukową prof. Korty przygotował pracę doktorską pt. „Dokumenty i kancelarie książąt głogowskich w latach 1250-1331”. Publiczna obrona odbyła się 7 marca 1984 r., a recenzentami byli prof. dr hab. Kazimierz Jasiński oraz prof. dr hab. Marian

⁴ Więcej na temat Ludowego Zespołu Sportowego Szczepanów zob. *ibidem*, s. 412-414.

⁵ R. Żerelik, *Dokumenty i kancelaria Henryka II księcia głogowskiego*, Wrocław 1984, s. 3-100, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*, 42.

⁶ R. Stelmach, *Oddział I – Materiałów archiwalnych instytucji niepaństwowych do 1945 r.*, [w:] *Archiwum Państwowe we Wrocławiu 1811-2011. Przeszłość i współczesność*, red. J. Drozd i J. Gołaszewski, Wrocław 2011, s. 39-40.

Haisig⁷. Niezwykle rzetelna i kompleksowo ujmująca temat dysertacja uzyskała nagrodę III stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz nagrodę I stopnia Dolnośląskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego. Została też opublikowana, podobnie jak wcześniej magisterium, w zeszytach naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego⁸. Pracę na pełen etat w Archiwum Państwowym we Wrocławiu Rościśław Żerelik zakończył 30 września 1986 r., by związać się zawodowo z macierzystą uczelnią. Przez kolejne sześć lat (do 1992) kontynuował jeszcze zatrudnienie w Archiwum na część etatu. Za osiągnięcia zawodowe w 1987 r. wraz z grupą pracowników Archiwum Państwowego we Wrocławiu otrzymał odznaczenie „Za Zasługi dla Archiwistyki” przyznane przez prof. dr. hab. Mariana Wojciechowskiego, Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W czerwcu 1985 r. Senat Uniwersytetu Wrocławskiego podjął uchwałę o przywróceniu, po kilku latach przerwy, specjalizacji archiwalnej na kierunku historia. Uzyskana wcześniej zgoda Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki na kształcenie archiwistów objęła kandydatów, którzy rozpoczęli studia w roku akademickim 1985/1986. Zajęcia specjalizacyjne realizowane miały być od drugiego roku studiów, a więc od roku akademickiego 1986/1987⁹. W związku z tym zaistniała potrzeba zatrudnienia wysoko wykwalifikowanego pracownika naukowo-dydaktycznego, posiadającego doświadczenie praktyczne w pracy archiwalnej. Starania o przyznanie dodatkowego etatu w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego podjęte przez prof. Kortę zakończyły się sukcesem. W efekcie 1 października 1986 r. na stanowisku adiunkta został zatrudniony dr Rościśław Żerelik, o którym prof. Korta napisał, iż jest wielokierunkowo wykształconym specjalistą, niezmiernie pracowitym i sumiennym na niwie badawczej¹⁰. Dwa lata później, w lutym 1989 r., wnioskując o przedłużenie zatrudnienia, prof. Korta podkreślał wyjątkową prężność naukową młodego adiunkta, wskazywał na liczbę ponad dwudziestu publikacji, w tym książek, artykułów w czasopiśmie, studiów materiałowych, recenzji oraz prac popularnonaukowych, które ukazały się w krótkim czasie, jaki upłynął od obrony doktoratu. Zapowiedział też wyjątkowo szybkie zakończenie przygotowywanej rozprawy habilitacyjnej. W kręgu

⁷ *Doktoraty*, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Historyczny, [on-line:] <http://hist.uni.wroc.pl/Instytut-Historyczny/Badania-naukowe/Doktoraty> – 31 VII 2021.

⁸ R. Żerelik, *Dokumenty i kancelarie książąt głogowskich w latach 1250-1331*, Wrocław 1988, ss. 144, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*, 59.

⁹ Więcej na ten temat zob. L. Harc, *Wrocławska archiwistyka. Od powstania ku perspektywom na przyszłość*, „Res Historica” 2009, t. 28, s. 153-155.

¹⁰ Informacje na temat pracy naukowo-dydaktycznej oraz organizacyjnej pochodzą z dokumentacji Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego (dalej IH UW), a także z dokumentacji własnej Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki.

zainteresowań badawczych dr Rościsława Żerelika znajdowały się wówczas genealogia, heraldyka, sfragistyka, kartografia, a obok nich także krajoznawstwo, historia historiografii i edytorstwo źródeł. Tytułem przykładu można tu przytoczyć krytyczne wydanie w 1990 r. rocznika powstałego w Świdnicy w pierwszej połowie XVI w.¹¹ Czołowe miejsce zajmowała jednak wciąż dyplomatyka i kontynuowane badania nad średniowiecznymi kancelariami śląskimi. W dniu 12 grudnia 1990 r. dr Rościsław Żerelik odbył kolokwium habilitacyjne przed Radą Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie dorobku oraz rozprawy zatytułowanej „Kancelarie biskupów wrocławskich do 1301 r.” Recenzentami w przewodzie habilitacyjnym byli: prof. dr hab. Kazimierz Jasiński, prof. dr hab. Wacław Korta oraz prof. dr hab. Edward Potkowski, którzy wysoko ocenili dokonania habilitanta. Przewód zakończył się uzyskaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii – historii średniowiecznej i nauk pomocniczych historii. Tekst rozprawy opublikowany został w 1991 r.¹²

Trzy lata po kolokwium habilitacyjnym, w grudniu 1993 r., dr hab. Rościsław Żerelik wystąpił do prof. dr hab. Wojciecha Wrzesińskiego, rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, z wnioskiem o zatrudnienie na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Mianowanie na to stanowisko w Instytucie Historycznym na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych otrzymał z dniem 1 marca 1994 r. na okres pięciu lat. Na początku 1999 r. Rada Wydziału, zgodnie z wcześniej przyjętym stanowiskiem Rady Instytutu Historycznego, wszczęła procedurę o nadanie tytułu profesora dr. hab. Rościsławowi Żerelikowi, prof. UW. Z kolei na posiedzeniu w dniu 27 stycznia 1999 r. Rada Instytutu Historycznego jednogłośnie poparła Jego wniosek o zatrudnienie na stałe na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Uniwersytecie Wrocławskim w związku z upływem pięcioletniego okresu mianowania. W obu przypadkach przy pozytywnym uzasadnieniu swego stanowiska Rada Instytutu Historycznego podkreśliła znaczący dorobek naukowy wnioskodawcy, a także wybitne wyniki w pracy na rzecz organizacji nauki, współpracy z zagranicą oraz kształcenia młodej kadry¹³. W dniu 22 listopada 1999 r. Aleksander Kwaśniewski podpisał postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o nadaniu tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych dr. hab. Rościsławowi Żerelikowi. W związku z tym dyrekcja Instytutu Historycznego złożyła na początku 2000 r. wniosek o Jego zatrudnienie na stałe na stanowisku profesora nadzwyczajnego, co nastąpiło z dniem 1 maja 2000 r.

¹¹ *Nieznany rocznik świdnicki z pierwszej połowy XVI wieku*, oprac. R. Żerelik, Wrocław–Warszawa 1990, ss. 44.

¹² *Idem, Kancelaria biskupów wrocławskich do 1301 roku*, Wrocław 1991, ss. 407, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*, 92.

¹³ IH UW, IN-VIII/1/63/99.

Rzeczywiście, od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Profesor Rościśław Żerelik z niezwykłą intensywnością angażował się w prace na wielu polach. Jego zainteresowania badawcze w dalszym ciągu obejmowały szerokie spektrum nauk pomocniczych historii, zwłaszcza sfragistykę i heraldykę, wciąż – choć już w nieco mniejszym zakresie – dyplomatykę, a także genealogię, głównie nowożytną i biografistykę, demografię miast śląskich oraz geografii historyczną. Ważne miejsce zajęły publikacje łączące doświadczenie zdobyte w państwowej służbie archiwalnej z podjętymi już wcześniej pracami z obszaru źródłoznawstwa i edytorstwa źródeł. Zaowocowało to włączeniem się w przygotowanie i wydanie kilku tomów *Katalogu dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska*¹⁴, a także we współpracę oraz redagowanie, razem z Andrzejem Dereniem, kluczowego dla wszystkich korzystających z zasobu Archiwum Państwowego we Wrocławiu przewodnika, opublikowanego w 1996 r. w wersji polskiej we Wrocławiu (*Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Przewodnik po zasobie archiwalnym do 1945 roku*)¹⁵ oraz w wersji niemieckiej w Monachium (*Staatsarchiv Breslau – Wegweiser durch die Bestände bis zum Jahre 1945*)¹⁶. Coraz więcej uwagi zaczął też Profesor poświęcać badaniom regionalistycznym obejmującym średniowieczne dzieje miast śląskich, w szczególności Wrocławia, Legnicy, Głogowa, Gliwic, Oławy, Strzegomia i Środy Śląskiej oraz historii Kościoła na Śląsku, w tym z uwzględnieniem problematyki gospodarczej. W orbicie zainteresowań znalazły się także zagadnienia związane ze śląską wojskowością w średniowieczu i okresie nowożytnym, a efektem podjętych wspólnie z dr. Mateuszem Golińskim badań było przygotowanie krytycznych edycji kilku inwentarzy i spisów zawierających wykaz uzbrojenia miasta Wrocławia z 1547 r., arsenału i zbrojowni księcia legnickiego Ludwika IV, mieszczan kłodzkich oraz zamku w Namysłowie¹⁷. W tym czasie rozpoczął ponadto studia nad losami mniejszości ukraińskiej i Kościołów wschodnich w XX w. w Polsce, w tym na Śląsku, oraz dziejami Łemkowszczyzny. W okresie od habilitacji do uzyskania w 1999 r. profesury wyniki prowadzonych na tak wielu polach dociekań

¹⁴ *Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska*, oprac. R. Żerelik, t. 3, Wrocław 1991, t. 8, Wrocław 1998, t. 9, cz. 1, Wrocław 1998.

¹⁵ *Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Przewodnik po zasobie archiwalnym do 1945 roku*, red. A. Dereń, R. Żerelik, Wrocław 1996.

¹⁶ *Staatsarchiv Breslau – Wegweiser durch die Bestände bis zum Jahre 1945*, Bearb. und wiss. Red. R. Żerelik, A. Dereń, aus dem Poln. von S. Hartmann, München 1996.

¹⁷ M. Goliński, R. Żerelik, *Inwentarz uzbrojenia miasta Wrocławia z 1547 r.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” T. 34, 1991, s. 301-313; eidem, *Inwentarze zbrojowni i arsenału księcia legnickiego Ludwika IV z lat 1662-1669*, Legnica 1993, ss. 96 + 20 il.; eidem, *Uzbrojenie mieszczan Kłodzka w świetle spisu z drugiej połowy XVI wieku*, [w:] *Studia Historyczne. Ustrój, kościół, militaria*, red. K. Bobowski, Wrocław 1993, s. 111-135, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*, 106; M. Goliński, R. Żerelik, *Inwentarz broni lenna zamkowego w Namysłowie z 1575 r.*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” R. 49, 1994, nr 1-2, s. 95-98.

naukowych znalazły odbicie w prawie sześćdziesięciu wystąpieniach na konferencjach naukowych w kraju i za granicą, m.in. w Czechach, Niemczech i w Ukrainie. W tych dwóch ostatnich krajach Profesor Rościśław Żerelik odbył również staże naukowe. W jego dorobku z tego okresu znalazło się łącznie 115 publikacji, w tym osiem opracowań lub redakcji prac monograficznych i edycji źródłowych, ponad siedemdziesiąt artykułów w czasopismach lub w monografiach wieloautorskich, prawie dwadzieścia recenzji lub polemik oraz kilkanaście innych tekstów (w tym sprawozdań i nekrologów).

Od lat dziewięćdziesiątych XX w. Profesor włączył się również w działalność redakcyjną. Został członkiem kolegium redakcyjnego „Śląskiego Labiryntu Krajoznawczego”, czasopisma krajoznawczego wydawanego przez Regionalną Pracownię Krajoznawczą, działającą przy wrocławskim oddziale Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Równocześnie był członkiem kolegium redakcyjnego serii *Prace Historyczne Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego* oraz redaktorem serii *Historia* wydawanej w ramach *Acta Universitatis Wratislaviensis*.

Ważnym obszarem aktywności Profesora Rościśława Żerelika stała się działalność organizacyjna na rzecz Uniwersytetu Wrocławskiego. Już w rok po kolokwium habilitacyjnym, w kadencji 1991-1994 objął stanowisko zastępcy dyrektora Instytutu Historycznego ds. naukowych. W 1992 r. został członkiem Rady Naukowej Ośrodka Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku akademickim 1994/1995 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki. Przez dwie kadencje (1994-1997 oraz 1997-1999) był prodziekanem do spraw dydaktycznych Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych, a także członkiem Senackiej Komisji Finansowej i Dydaktycznej Uniwersytetu Wrocławskiego. Równoległe do pracy na uczelni zaangażował się w ważne przedsięwzięcie – organizację samorządowego Archiwum Miejskiego Wrocławia. Po jego utworzeniu w 1993 r. objął stanowisko dyrektora tegoż archiwum i nieprzerwanie sprawuje do dziś tę funkcję¹⁸.

Przełom XX i XXI w. wiązał się z kolejnymi awansami naukowymi. W 1999 r. Profesor Rościśław Żerelik objął na Uniwersytecie Wrocławskim stanowisko prorektora do spraw studenckich, które piastował do 2002 r. Od 1999 r. przez kilka kolejnych lat był najpierw prezesem, a następnie wiceprezesem Rady Sportu Uniwersytetu Wrocławskiego. Po rezygnacji z pracy na Uniwersytecie Wrocławskim przez prof. dr. hab. Kazimierza Bobowskiego, z dniem 1 grudnia 2000 r. został kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki w Instytucie Historycznym, którą to funkcję wciąż nieprzerwanie pełni. Ponadto w latach 1999-2000 został członkiem

¹⁸ Dyrektor, Archiwum Miejskie Wrocławia, Biuletyn Informacji Publicznej, [on-line:] <http://archiwum-miejskie.pl/index.php?id=138&id2=115> – 30 VII 2021.

Zespołu Nauk Historycznych Komitetu Badań Naukowych, a w latach 1999-2002 członkiem konwentu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Legnicy. Od 2003 r. przez kilkanaście lat był również członkiem Komisji Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk.

Na posiedzeniu w dniu 17 marca 2004 r. Rada Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego podjęła uchwałę o wszczęciu postępowania w sprawie mianowania drogą konkursową prof. dr. hab. Rościśława Żerelika na stanowisko profesora zwyczajnego w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki. W ciągu zaledwie pięciu lat od uzyskania tytułu profesora nadzwyczajnego nastąpiło zwieńczenie Jego ścieżki naukowej. W dniu 1 grudnia 2004 r. Mirosław Sawicki, Minister Edukacji Narodowej i Sportu, podpisał mianowanie na stanowisko profesora zwyczajnego w Uniwersytecie Wrocławskim. Podstawą była nie tylko aktywność na polu organizacyjnym, ale także znaczące osiągnięcia naukowe, na które złożyły się 42 publikacje, w tym autorski udział w kilku monografiach: miasta Sobótka oraz Bolesławca, historii powiatu wrocławskiego oraz w przygotowanej wspólnie z prof. dr. hab. Markiem Czaplińskim, dr Elżbietą Kaszubą i dr Gabriellą Wąs, a wydanej w 2002 r., ważnej i docenionej *Historii Śląska*¹⁹. Za tę ostatnią publikację Profesor Rościśław Żerelik wspólnie z pozostałymi autorami odebrał nagrodę Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, a także nagrodę „Srebrnego Pióra A. Fredry”. W tym samym 2002 r. ukazała się przygotowana przez Niego edycja źródłowa *Wykaz szlachty chrześcijańskiej z kampanii tureckiej 1566 roku*²⁰. Opracował również ponad trzydzieści haseł do opublikowanej w 2000 r. *Encyklopedii Wrocławia*²¹, a wśród tematyki podejmowanej w artykułach i studiach znajdowały się zagadnienia dotyczące kultury rękopiśmiennej na średniowiecznym i nowożytnym Śląsku, historii historiografii i kartografii śląskiej, dziejów archiwów miejskich i klasztornych oraz wybranych aspektów z przeszłości niektórych zgromadzeń zakonnych na Śląsku, ale także historii Uniwersytetu Wrocławskiego, czy dziejów stosunków własnościowych rodzinnego Szczepanowa aż do 1945 r. oraz problematyki prawosławia i mniejszości ukraińskiej na Śląsku w XX w. Wciąż też aktywnie uczestniczył w konferencjach naukowych, w większości krajowych.

W ostatnich piętnastu latach pracy naukowej Profesor Rościśław Żerelik kontynuował wszystkie wcześniejsze nurty badań. Wśród ponad 150 publikacji wydanych od 2005 r. do 2021 r. znalazły się prace redakcyjne i opracowania monograficzne. Na szczególną uwagę zasługuje redakcja obszernego, opublikowanego w 2006 r., tomu

¹⁹ R. Żerelik, *Dzieje Śląska do 1526 roku*, [w:] M. Czapliński et al., *Historia Śląska*, Wrocław 2002, s. 13-116, 552-555, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, 2364.

²⁰ *Wykaz szlachty chrześcijańskiej z kampanii tureckiej 1566 roku*, wyd. R. Żerelik, Poznań–Wrocław 2002, ss. 162.

²¹ *Encyklopedia Wrocławia*, red. J. Harasimowicz, Wrocław 2006.

Niniejsza książka stanowi zbiór studiów poświęconych profesorowi Rościsławowi Żerelikowi. Nawiązuje do znakomitej tradycji, obecnej w polskiej historiografii od XIX wieku, przygotowywania ksiąg pamiątkowych – zawierających prace ofiarowane przez uczniów, współpracowników i kolegów – dla uczczenia rocznicy urodzin czy jubileuszu pracy naukowej wybitnych badaczy. Profesor Rościsław Żerelik, znakomity historyk i archiwista wrocławski, jest osobą, która bezdyskusyjnie zasłużyła sobie na taką formę uhonorowania przez swoich kolegów. Otrzymaliśmy dzięki temu publikację będącą zbiorem mistrzowskich miniatur sporządzonych przez historyków z całej niemal Polski, które tematyką nawiązują do prac profesora.

Na książkę złożyło się dziewiętnaście studiów. Redaktorzy podzielili je na cztery części, które zostały poświęcone dziejom Śląska i Polski w średniowieczu, naukom pomocniczym historii, refleksji źródłoznawczej, wreszcie losom Ukrainy i Ukraińców. Wszystkie studia łączą się z polami badawczymi eksploatowanymi przez Jubilata.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8138-651-7

9 788381 386517